

V TEJ ŠTEVILKI

3-4 ❖ 2023

UVODNIK		ANTENA		54
03	Ivo Jevnikar Pet let podaljška	24	Novice	Mojca Polona Vaupotič Kakšne barve je svetloba – Robert Hlavaty
FOKUS		PRILOGA RAST		 54
05	Nadia Roncelli Dušan Mukič, dobitnik 50. literarne nagrade Vstajenje	33	Mladinska priloga RAST	
 05		LITERATURA		
NAŠ UTRIP		43	Borut Gombač Skozi tisočera okenca	ZGODOVINA
12	DSI v Trstu je prenovilo svoje vodstvo	45	Darinka Kozinc Časovne sledi	58 Darinka Kozinc 80-letnica zaprtja ženskih zaporov na Kostanjevici
GOSPODARSTVO		POD ČRTO		SLOVENCİ PO SVETU
15	Andrej Černic Tiskarska stroja družbe Edigraf	49	Sergij Pahor Mušičev Križev pot v Gradnem	62 Mirjam Oblak Pol stoletja s prijatelji v naravi
IZ NAŠE ZALOŽBE		KULTURA		 62
19	Nadia Roncelli Predstavitve naših knjig od Trsta do Črne gore	50	Rozina Švent Spominski večer ob 130-letnici rojstva in 75-letnici smrti pesnika Iga Grudna	
EKOLOGIJA		 50		PROSTI ČAS
22	H. J. Spremembe so prehitre, da bi jih lahko dohajali	52	Franc Križnar Primorski glasbeniki skozi čas in prostor: Bogdan Kralj	64 Mitja Petaros Heraldični panter
				NOVICE KDČ
				69 Ana Marija Prijatelj Zapustila nas je Boža Černe

Na platnici: novi tržaški škof Henrik ob prevzemu škofije 25. marca (foto Diocesi di Trieste)

Se »politični čudeži« lahko ponavljajo?

PET LET PODALJŠKA

Ivo Jevnikar

Čudeži so zelo redki pojavi. V politiki še toliko bolj, saj je tudi svetniških posrednikov v tisti pokrajini človeškega naprežanja bolj malo. Lahko pa kombinacija bistrih uvidov, trdega dela, jasnih pogledov, zunanjih vplivov, naklonjenih soigralcev in drugih srečnih okoliščin privede do izidov, ki spominjajo na čudežne rešitve.

Tako je bilo lani na političnih volitvah v Italiji, ko je zaradi ustavne reforme, ki je korenito znižala število parlamentarcev, ni pa zagotovila nobenega jamstva za zastopanost narodnih manjšin, dolgo kazalo, da bomo prvič po letu 1963 ostali brez poslanca oz. poslanke ali senatorja oz. senatorke slovenskega rodu. Vodstvo Demokratske stranke se je naposled odločilo za matematično gotovo ponovno izvolitev senatorke Tatjane Rojc. To omogočajo sedaj veljavna pravila za izvolitev parlamenta.

Drugačna pravila veljajo za izvolitev deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine, saj omogočajo dajanje preferenčnih glasov, in torej večjo možnost izbire volivcev, slovenski manjšini pa nudijo olajšane pogoje za izvolitev predstavnika, ki kandidira na listi, ki je izraz »slovenske jezikovne manjšine«. Pogoji so znani. Taka stranka ali lista se lahko ob obojestranskem soglasju poveže z drugo stranko ali listo, ki nastopa na volitvah v vseh deželnih okrožjih in je del iste morebitne koalicije. Če manjšinska lista s svojimi glasovi nikogar ne zmore izvoliti v deželni svet, vendar doseže vsaj en odstotek vseh veljavnih glasov v deželi, se seštejejo njeni glasovi in glasovi povezane liste. Če taka povezava koga izvoli, se eden izmed sedežev, ki jih je dosegla, dodeli slovenski listi, ostale si porazdeli partnerica. Na slovenski listi je izvoljen kandidat, ki je prejel največ preferenčnih glasov v tistem okrožju, v katerem je bila njegova lista v odstotkih najbolj uspešna.

Omenjenega mehanizma se je za letošnje deželne volitve 2. in 3. aprila ponovno uspešno poslužila Slovenska skupnost (SSk) v povezavi z Demokratsko stranko (DS). Izvoljen je bil Marko Pisani, ki je sredi lanskega junija kot prvi neizvoljeni kandidat SSk (pravzaprav je bil prvi neizvoljeni pisatelj Boris Pahor, ki pa je preminil malo prej, 30. maja) nasledil Igorja Gabrovca, ko je bil ta izvoljen za župana v Devinu - Nabrežini in je zapustil deželni svet. Pisani je edini Slovenec v sedanjem sklicu 48-glavega deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine. Če bi mu zmanjkalo 67 glasov, pa bi tudi on izpadel. Torej spet izid, ki ob upoštevanju splošne politične slike v deželi in v slovenski narodni skupnosti spominja na čudežno rešitev.

»Pisani je edini Slovenec v sedanjem sklicu 48-glavega deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine.«

Napovedi so bile realne

V prejšnji Mladiki smo med drugim zapisali: »Zdaj smo v skrbeh za slovensko zastopstvo v deželnem svetu. Absurdno bi bilo, da bi prvič po umestitvi prvega deželnega sveta leta 1964 iz njega izpadli predstavniki skupnosti, katere obstoj je bil med temeljnimi razlogi za ustanovitev dežele s posebnim statutom avtonomije. (...) Pri nas so slovenski glasovi vse bolj razpršeni, slovenske kandidate najdemo na več listah, demografski padec je vsem na očeh, volilna abstinenca pa zelo zaznavna. (...) Realne skrbi zadnja

leta vzbuja upadanje števila glasov za slovensko listo. Še hujši pa je položaj Slovencev v drugih strankah. Ob vsem spoštovanju do ljudi, ki želijo delati za skupnost tudi v politiki, je opazovalcu političnih razmerij in števil jasno, da tokrat nimajo možnosti za izvolitev.«

In res je število udeležencev na volitvah spet padlo. Na volišča se je podalo 45 % upravičencev (502.209 volivcev od skupnih 1.109.395 upravičencev). Na prejšnjih volitvah, aprila 2018, je šlo na volitve 549.390 volivcev ali 49,61 % vseh takratnih upravičencev.

Slovenska skupnost je spet nazadovala tako glede števila glasov kot odstotkov. Leta 2018 je imela 4.895 glasov in je dosegla 1,16 % vseh veljavnih glasov na deželnem ozemlju, letos je imela 4.017 glasov in je dosegla 1,02 %. Izgubila je torej 878 glasov in se hudo približala odločilni meji 1 %, ki jo je presegla, kot rečeno, za borih 67 glasov. Pred petimi leti je to mejo presegla za 660 glasov.

Kar zadeva preference, jih je Pisani v tržaškem okrožju zbral 986, vseh devet kandidatov SSk na Tržaškem pa skupno 2.031; na Goriškem 626, v videmskem okrožju 122, v tolmeškem 51 in v pordenonskem okrožju 12.

Med številnimi slovenskimi kandidati na drugih listah se je izvolitvi najbolj približala tržaška občinska svetovalka DS Valentina Repini. Realne napovedi so upravičeno poudarjale, da bo na svoji listi v tržaškem okrožju težko prehitela dva zelo močna strankina kandidata, ki sta bila naposled izvoljena: Russo je prejel 3.246 preferenčnih glasov, Cosolini pa 1.676. Repinijeva je prejela 1.495 preferenc (181 manj od izvoljenega Cosolinija). Tudi na Goriškem, kjer je DS izvolila dva svetovalca, je bil slovenski kandidat Fabio Vizintin tretji, vendar z dokaj nižjim deležem preferenc od izvoljenih (602).

Pri Severni ligi, ki je tokrat v tržaškem okrožju izvolila le enega svetovalca (prejel je 589 preferenc), je njen dosedanji slovenski deželni svetovalac Danilo Slokar pristal na drugem mestu (439 preferenc).

Slovenski kandidati na ostalih listah v tržaškem okrožju so sicer vnaprej vedeli, da kandidirajo le zaradi pričevanja, in so prejeli malo osebnih preferenc, vendar jih je bilo vsega skupaj le 167. Pri tem je treba seveda upoštevati, da le del volivcev ob znaku izbrane liste zapiše še ime izbranega kandidata, tako da je bilo slovenskih volivcev za vse liste občutno več. To pa tudi pomeni, da je bila razpršenost slovenskih glasov ob očitni visoki volilni abstinenci še znatnejša.

Polemike in perspektive

Po volitvah je prišlo do polemik. Zlasti slovenska komponenta DS je očitala Slovenski skupnosti, da je njen kandidat izpodrinil njeno slovensko kandidatko. Koliko to drži, ni razčiščeno, saj pristojni volilni urad do trenutka, ko gre Mladika v tisk, ni opravil »simulacije«, kako bi bilo, če bi ob vseh ostalih nespremenjenih pogojih SSk ne dosegla enega odstotka. Razložil je le, kako je prišlo do Pisanijeve izvolitve, in kaj bi bilo, če bi SSk nastopala brez povezav. Vendar bistvo ni v tem: pravila volilnega zakona iz leta 2007 so jasna in političnim predstavnikom dobro znana. Čeprav je slovenska komponenta vedno nasprotovala povezavi s SSk in prisega na »medetnični model« političnega nastopanja, sta vodstvu DS in SSk že četrtič zavestno podpisali dogovor o povezavi. Vsaj enkrat je bila povezava bistvena tudi za usodo celotne leve sredine. Leta 2013 je deželna predsednica Debora Serracchiani (DS) prevladala nad desnosredinskim kandidatom Tondom za nekaj več kot 2.000 glasov, SSk pa jih je takrat koaliciji prispevala 5.431 ...

Sicer pa so ravno te volitve pokazale, da bi Slovenci v DS lahko izvolili svojo predstavnico, če bi boljše izkoristili možnost dajanja preferenc, saj trdijo, da večina Slovencev voli zanje. Nočem verjeti, da nas je Slovencev tako malo, kot to nakazujejo volilni izidi vseh slovenskih kandidatov skupaj ...

Po drugi strani pa pri SSk, ki je oktobra 2021 prvič v zgodovini izgubila občinskega svetovalca v Trstu, na deželnih volitvah pa znova hudo nazadovala, vsaj v javnosti ni zaznati temeljitih analiz, ne kritik, ne avtokritik, celo tudi ne navdušenja zaradi izvolitve v deželni svet. Letos je bil izrednega pomena pristop nekdanjega vidnega predstavnika Slovencev v DS Mirka Sardoča, ki je na listi SSk prejel 313 osebnih preferenc. A ravno tako bistveni so bili glasovi za SSk v vseh okrožjih, kjer je stranka manj prisotna: 379 v videmskem, 83 v tolmeškem in 84 v pordenonskem okrožju. V vsakem torej več od tistih 67 glasov, ki so rešili stranko ...

Slovenem v Italiji so podarjena štiri leta »podaljška« za parlamentarne volitve, pet let pa je »podaljška« za deželne volitve. Zajamčeno zastopstvo, resnično olajšano zastopstvo, uveljavljanje lastne istovetnosti v politiki, nov pristop do narodnostno mešane skupnosti in sodobnih problemov. Sami izzivi, ki terjajo dejanja, ne le razmišljanja.